

بسمه تعالی

عنوان مقاله: بررسی روند رشد خود اشتغالی در بخشهای مختلف کشور

دکتر احمد جعفری صمیمی، دکتر محمود یحیی زاده، سید محمد کریمی

چکیده:

امروزه، اشتغال و خود اشتغالی و بطور کلی اشتغال خرد یکی از مهمترین عوامل تاثیرگذار بر وضعیت اقتصادی کشورهای پیشرفته است. در این راستا با وجود جمعیت کشورمان که تعداد زیادی از آن را جوانان تشکیل می دهند ضرورت حمایت از شاغلین و ایجاد انگیزه های خود اشتغالی در کشور بیش از پیش نمایان است. در مقاله حاضر با هدف شناسایی میزان اشتغال در مناطق مختلف و هم چنین میزان خود اشتغالی در بخش های مختلف اقتصادی در کل کشور طی بازه زمانی 45 ساله، 1390 - 1345 در ایران مورد بررسی قرار گرفته و همچنین پیش بینی روند خود اشتغالی در 5 ساله آینده (1390 - 1345) صورت پذیرفته است.

در این پژوهش مشاهده گردید بخش کشاورزی بیشترین سهم از خود اشتغالی کشور را داشته است لیکن سیر توسعه سهم این بخش نزولی بوده پیش بینی می گردد همچنان سهم خود اشتغالان بخش کشاورزی کاهش یابد. بخش هتل، رستوران، بیمه و خدمات در رتبه های بعدی قرار داشته پیش بینی ها حاکی از توسعه این بخشها می باشد.

1- مقدمه:

نگاهی اجمالی به ترکیب اشتغال در فاصله سالهای 1390 - 1345 نشان میدهد که بخش بزرگی از نیروی کارتمایل دارند که خودرئیس، یا به عبارتی مستقل باشند. خوداشتغالی فرصتی را برای افراد فراهم می آورد که بتوانند برنامه های خود را عملی کنند، زمانی که دوست دارند کارکنند و به هیچکس پاسخگو نباشند. در واقع، فرد خوداشتغال با اتکا به توان شخصی، ابتکار و خلاقیت خود به کارهای تولیدی و خدماتی می پردازد. از ویژگی ها و امتیازات این بخش از اشتغال آن است که فرد را به تدریج آماده کسب تواناییهای لازم برای ورود به بازارهای بزرگتر و گسترده تر میکند، براین اساس، خوداشتغالی و کار برای خود، زمینه ساز رشد اشتغال آزاد و کارآفرینی در جامعه است.

خوداشتغالی به لحاظ انعطاف پذیری ساعات کار و استقلال در شرایط کار، طی سالهای اخیر از استقبال قابل توجهی برخوردار بوده است. خوداشتغالی، هر نوع فعالیت تولیدی، خدماتی مولد ارزش اقتصادی در بخش غیرمزدبگیری را شامل میشود و تمامی مشاغل فردی موجود در بخش غیرمزدبگیری اشتغال و همه افرادی که در زمینه های صنعتی، کشاورزی، خدماتی برای خود کار می کنند در محدوده فعالیت های خوداشتغالی قرار دارند. به عبارت دیگر، همه آنهایی که برای خود و به حساب خود کار می کنند و تابعیت اقتصادی از کارفرما (اعم از بخش دولتی یا خصوصی) ندارند، خوداشتغال محسوب میشوند، از اینرو خوداشتغالی به عنوان کارمستقل و غیرتابع پدیده های جدید در اقتصاد نیست و ریشه ای عمیق در فرهنگ کهن جوامع بشری دارد.

بررسی های مختلف نشان میدهد که در جوامع اولیه، اشتغال به طور کامل در بخش غیرمزدبگیری بوده و به تدریج با گسترش فعالیت های اقتصادی، طی هزاران سال، گروهی پذیرفته اند که مسئول سود و زیان خود نباشند، افزون بر این، همواره با روند افزایش جمعیت، گرایش به تولید انبوه یک نیاز می شود و مراکز بزرگ تولیدی شکل می گیرند. در این

مرحله، اکثریت می خواهند برای دیگران کارکنند، دستمزدی بگیرند و درآمدی ثابت و مستمر (هرچندانک) داشته باشند. این یک محدودیت داشت، محدودیت در تواناییهایی که با عنوان خلاقیت، نوآوری و استعدادهای نهفته هستند، اما همه افراد روحیه پذیرش این گونه محدودیت ها را ندارند و می خواهند برای خودشان و به حساب خودشان کارکنند. در این مقاله، تحولات ساختاری خوداشتغالی طی دوره بلندمدت 1390-1345 بررسی و در نهایت پیشنهادهای جهت بهبود امور ارائه میشود.

2- ادبیات تحقیق:

مقوله بیکاری در ایران در شرایط کنونی به یکی از مهمترین چالشهای فراروی دولت مبدل شده است. این معضل از یکسو به دلیل ساختار جمعیتی جوان و عرضه فراوان نیروی کار و از سوی دیگر ناشی از پایداری کمتر تقاضا برای نیروی کار در جامعه تشدید گردیده است.

از جمله سیاستهایی که دولت مردان برای تسهیل فعالیت بخشهای خصوصی، کار آفرینان، مدیریت اشتغال و کاهش نرخ بیکاری به آن توجه کرده اند، اشتغال خرد است که در این زمینه کسب و کارهای خرد و مدیریت کارآفرینی به علت مزیتهایی که دارند به سرعت توسعه یافته و سهم به سزایی در کاهش نرخ بیکاری و افزایش تولید و نهایتاً توسعه کشورها داشته اند.

در این راستا عبادی بشیر در سال 1390 با هدف بررسی حقوقی بیمه محصولات کشاورزی به این نکته پرداخته و بیان نموده که با تقویت بیمه محصولات کشاورزی می توان صنعت کشاورزی را توسعه داد که این امر منجر به توسعه کسب و کارهای مرتبط با محصولات کشاورزی و افزایش اشتغالزایی می گردد (عبادی بشیر، 1390).

زمانیان و همکاران در دفتر مطالعات اقتصادی به بررسی روند خود اشتغالی در استان سیستان و بلوچستان طی سالهای 1385 - 1345 مبادرت ورزیده و گزارشی از وضعیت استان در این بازه ارائه نموده اند (زمانیان و همکاران، 1389). پژوهشگران بر این باورند که حل مشکل بیکاری، فقر، بی توازن منطقه ای و دستیابی به توسعه کارآفرینی در گرو توسعه کسب و کارهای خرد در این کشورها است. بنگاههای کوچک امروزه به عنوان عامل پایداری ساختار صنعتی بسیاری از کشورها محسوب می شوند و این گونه مشاغل برای بسیاری از کشورهای در حال توسعه که درصد احیای ساختار خود هستند، حائز اهمیت است. امروزه مشخص شده است که برای سرعت بخشیدن به روند صنعتی شدن، اولویت باید به پایداری صنایع خرد داده شود و نه صنایع بزرگ (عسگری، 1387).

کسب و کارهای خرد و خود اشتغالی یکی از عوامل مهم اشتغالزایی و راهی بسوی ایجاد کارآفرینی به شمار می روند؛ از این رو امروزه توجه به این نوع از فعالیت افزایش یافته است. در کشورهای در حال توسعه، کسب و کارهای خرد در جهت اشتغالزایی، تولید و توزیع درآمد نقش قابل توجهی ایفا می کنند (انگری و دیگران، 2012،¹).

دیرمن در سال 2012 در مقاله ای تحت عنوان «عوامل مؤثر بر تصمیم مدیران برای شروع یک برنامه کسب و کار» به بررسی فاکتورهای مهم تاثیرگذار در شروع کسب و کارهای کوچک توسط مدیران این کسب و کارها پرداخته است. یافته های وی که مبنی بر اطلاعات جمع آوری شده از کسب و کارهای کوچک در آرکانزاس آمریکا با استفاده از یک مدل رگرسیونی لجستیک بوده، حاکی از آن است که روش های تأمین مالی، تکنولوژی مرتبط در دسترس و هزینه های شروع کسب و کار مورد نظر مهم ترین عوامل تاثیرگذار هستند (دیرمن، 2012،²).

¹ Ongori & Migiro

² Dearman

سوکولیک و برادفورد در مقاله‌ای تحت عنوان «ساختار مالکیت و عملکرد بنگاه‌های نوپا» در سال 2012 به بررسی تاثیر ساختار مالکیت بنگاه‌های نوپای کوچک در کسب و کارهای کوچک پرداخته‌اند. نتایج مطالعات آنها حاکی از آن است که در کسب و کارهای کوچک که با مشارکت چند نفر شروع می‌شود، منافع افراد سهامدار یا ذینفع پروژه ممکن است باهم تضاد داشته باشند و در این بین فردی که پتانسل مدیریتی بالایی دارد برای شروع و راه‌اندازی کار احساس مسئولیت بیشتری می‌نماید و موجب تداوم فعالیت می‌شود (سوکولیک و برادفورد، 2012).

3- روش شناسی پژوهش

تحقیق حاضر به دلیل شناسایی و بررسی روند خود اشتغالی در کشور و مطالعه و بررسی رابطه بین فعالیت های مختلف اشتغال از بعد روش شناسی در حوزه پژوهش های توصیفی- کاربردی قرار می گیرد. در این تحقیق هدف اصلی آن است که بر مبنای سرشماری های انجام شده بین سالهای 1345-1390 در کشور راهکار های موثری در جهت حمایت از خود اشتغالان ارائه گردد.

جامعه آماری در این پژوهش سرشماری های انجام شده در کشور بین سالهای 1345-1390 است که از سایت آمار استخراج گردیده است این اطلاعات کل اطلاعات مستند موجود در زمینه اشتغال است لذا یکی از محدودیت های تحقیق تعداد کم داده ها جهت آزمون های آماری می باشد.

در این مقاله برای دستیابی به هدف تحقیق از ابزارها و آزمون های آماری متفاوتی استفاده شده است که مراحل انجام تحقیق به شرح زیر می باشد :

مرحله 1: تحلیلی بر وضعیت خود اشتغالی در ایران

مرحله 2: بررسی روابط بین متغیر های اشتغال و بیان فرضه های تحقیق و آزمون نمودن فرضیه ها

- فرضیه: روند تغییر در درصد هر سهم هر بخش (خود اشتغالان، اشتغال در بخش خصوصی، اشتغال در بخش عمومی) در بازه زمانی 1345-1390 تصادفی می باشد.

- فرضیه: رشد خود اشتغالی سبب کاهش اشتغال در بخش اشتغال عمومی می گردد.

- فرضیه: رشد سهم بخش خصوصی از اشتغال کل سبب کاهش سهم اشتغال در بخش عمومی می گردد.

مرحله 3: پیش بینی روند آینده خود اشتغالی

- فرضیه: بخش کشاورزی در سال 1395 بیشترین سهم از اشتغال کشور را دارد.

مرحله 4: نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات کاربردی

4- یافته های تحقیق و تحلیل داده ها

مرحله 1: تحلیلی بر وضعیت خود اشتغالی در ایران:

کسب و کارهای خوداشتغالی و خانگی در ایران از سابقه دیرینه ای برخوردار است . بسیاری از رشته های صنایع دستی از جمله فرش ، صنایع دستی فلزی (مانند دوانگری، زیورآلات سنتی، قلمزنی و ...)، نساجی سنتی (همانند ابریشم بافی، شمدبافی، پتوبافی و ...)، صنایع دستی مستطرف (همانند تذهیب، صحافی سنتی، طراحی سنتی و ...)، صنایع دستی

چوبی (همانند حصیربافی، سازه‌های سنتی و...)، صنایع دستی آبگینه (همانند آئینه کاری، نقاشی روی شیشه و...)، رودوزیهای سنتی (همانند پولک دوزی، پيله دوزی و...) و پوشاک سنتی (مانند البسه محلی، چموش دوزی، پوستین دوزی و...) که امروزه هم وجود دارند، بصورت خوداشتغالی و خانگی تولید می شده اند.

در روستاهای ایران بخصوص در بخش کشاورزی نیز مشاغل خوداشتغالی از سوابق بالائی برخوردار بوده است. مردم روستا در گذشته به دلیل کشت و کار سنتی و عدم بهره وری بخش کشاورزی و همچنین فصلی بودن آن به چند شغل مشغول میشده اند. لذا روستائیان علاوه بر صنایع دستی در مشاغلی نظیر پرورش طیور، پرورش گوسفند، نوغانداری و غیره مشغول بکار بوده تاضمن کسب درآمد، بخشی از تقاضاهای ساکنین شهر را تامین نمایند.

در ایران در یک جمع بندی کلی در ارتباط با میزان اشتغال در بازه زمانی 45 ساله 1390 - 1345 که میانگین اشتغال در بخش خصوصی بیشتر از سایر بخش ها و برابر با 38.48 درصد بوده است و همچنین میانگین اشتغال در بخش عمومی کمتر از سایر بخش ها و برابر با 25 درصد است.

لذا در این قسمت از مقاله اشتغال در بخش های اقتصادی (کشاورزی، استخراج معادن، صنعت، ساختمان، آب و برق، هتل و رستوران و مشاغل عمده فروشی و خرده فروشی، حمل و نقل، خدمات مالی، انواع بیمه و ...) در آمار سرشماری سال 1385 - 1345 پرداخته ایم.

جدول 1: سهم کل اشتغال از اشتغال بخش های اقتصادی در کل کشور طی سالهای 1385-1345

1385	1375	1365	1355	1345	سهم کل اشتغال بخش های اقتصادی
3,686,747	3,357,263	3,208,613	2,991,869	3,168,515	کشاورزی
152,254	119,884	32,377	89,888	26,312	استخراج معدن
3,485,191	2,551,962	1,460,132	1,672,059	1,267,600	صنعت
2,631,142	1,650,481	1,207,459	1,188,720	509,778	ساختمان
224,811	150,631	91,064	61,633	52,858	آب و برق
3,019,468	1,927,067	875,919	668,494	552,023	هتل، رستوران و مشاغل عمده فروشی و خرده فروشی
1,941,909	972,792	630,704	431,471	224,086	حمل و نقل
4,847,314	3,584,464	3,165,245	1,620,597	929,685	خدمات مالی، بیمه، شخصی ملکی و اجتماعی
487,508	257,028	364,449	74,689	127,539	مشاغل اظهار نشده
20,476,344	14,571,572	11,035,962	8,799,420	6,858,396	کل

بر اساس (جدول 1) می توان چنین بیان نمود که در سال 1345 کشاورزی بیشترین سهم اشتغال که برابر است با 46 درصد سهم کل است، را به خود اختصاص داده و بعد از آن به ترتیب صنعت، خدمات مالی و انواع بیمه، هتل و رستوران و مشاغل عمده فروشی و خرده فروشی، ساختمان، حمل و نقل، مشاغل اظهار نشده، آب و برق 18.50 ، 13.6 ، 8.04 ،

7.43 ، 3.27 ، 1.6 ، 0.8 درصد را به خود اختصاص داده اند و در نهایت استخراج معدن با 0.4 درصد کمترین سهم اشتغال را در سال 1345 به خود اختصاص داده است.

در سال 1355 بار دیگر کشاورزی با 34 درصد بیشترین سهم از اشتغال بازار را به خود اختصاص داده و بعد از آن صنعت با 19 درصد، خدمات مالی و انواع بیمه با 18.42 درصد، ساختمان 13.5 درصد، هتل، رستوران و مشاغل عمده فروشی و خرده فروشی با 7.6 درصد، حمل و نقل با 5 درصد، استخراج معدن با 1.02 درصد، مشاغل اظهار نشده با 0.85 درصد و در نهایت آب و برق با کمترین مقدار یعنی 0.7 درصد در مکان آخر قرار گرفته است.

در سال 1365 همچنان کشاورزی با 29.07 درصد بیشترین سهم اشتغال در بخش های مختلف اقتصادی کشور را به خود اختصاص داده است و بعد از آن خدمات مالی و انواع بیمه 28.7 درصد، صنعت با 13.23 درصد، ساختمان با 10.94 درصد، هتل و رستوران و مشاغل عمده فروشی و خرده فروشی با 7.94 درصد، حمل و نقل با 5.7 درصد، مشاغل اظهار نشده با 3.3 درصد، آب و برق با 0.82 درصد و در نهایت استخراج معادن با 0.3 درصد کمترین مقدار از سهم اشتغال در بخش های اقتصادی را به خود اختصاص داده است.

در سال 1375 خدمات مالی، بیمه، شخصی، ملکی و اجتماعی بیشترین سهم اشتغال را به خود اختصاص داده اند و بعد از آن به ترتیب کشاورزی با 23.04 درصد، صنعت با 17.5 درصد، هتل و رستوران و مشاغل عمده فروشی و خرده فروشی با 13.2 درصد، ساختمان با 11.33 درصد، حمل و نقل با 6.7 درصد، مشاغل اظهار نشده با 1.8 درصد، آب و برق با 1.03 درصد و در نهایت استخراج معادن با 0.8 درصد قرار گرفته اند.

در سال 1385 بار دیگر خدمات مالی، بیمه، شخصی، ملکی و اجتماعی با 23.7 درصد بیشترین سهم اشتغال در بخش های اقتصادی در کل کشور را به خود اختصاص داده است و بعد از آن کشاورزی با 18 درصد، صنعت با 17 درصد، هتل و رستوران و مشاغل عمده فروشی و خرده فروشی با 14.75 درصد، ساختمان با 12.85 درصد، حمل و نقل با 9.5 درصد، مشاغل اظهار نشده با 2.4 درصد، آب و برق با 1.1 درصد، استخراج معادن با 0.7 درصد قرار گرفته اند که استخراج معادن بار دیگر کمترین سهم از اشتغال در بخش های اقتصادی در کل کشور را به خود اختصاص داده است.

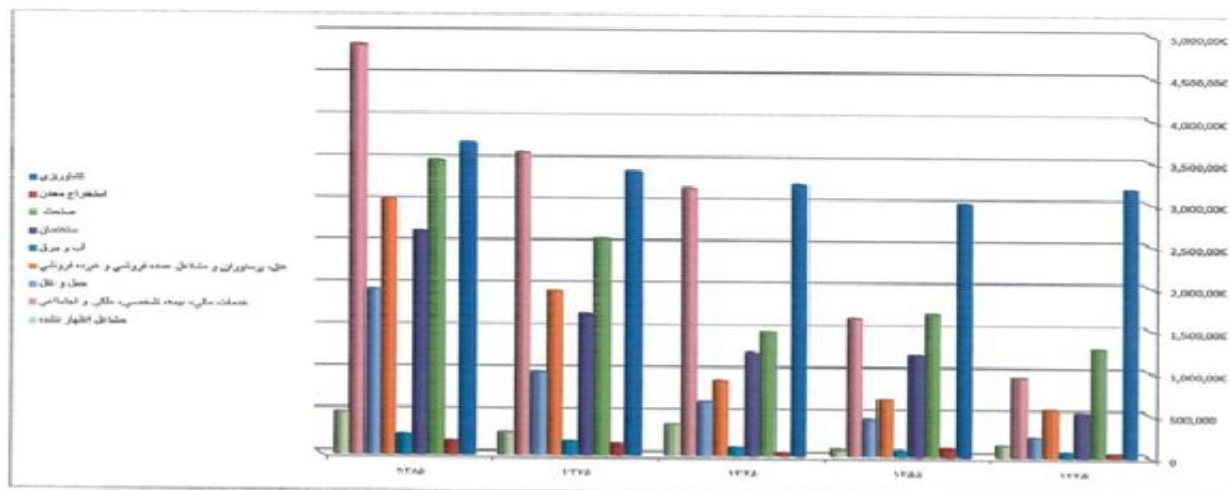
بر اساس نتایج بدست آمده می توان بیان نمود که کشاورزی طی بازه زمانی 40 ساله که از سال 1345 آغاز و به سال 1385 ختم می شود بیشترین اشتغال را در ابتدا به خود اختصاص داده و بعد از آن طی این سال ها روندی نزولی داشته است.

در مقابل خدمات مالی، بیمه، شخصی، ملکی و اجتماعی روندی صعودی داشته، بطوری که از سال 1375 به بعد بیشترین سهم اشتغال از بخش های اقتصادی در کل کشور را به خود اختصاص داده است.

بخش حمل و نقل همواره طی بازه زمانی 40 ساله 1385-1345 وضعیت ثابت داشته و نیز می توان بیان نمود که بخش های صنعت، ساختمان، مشاغل اظهار نشده و آب و برق طی این بازه زمانی وضعیت نسبتاً ثابتی داشته اند و استخراج معدن کمترین میزان اشتغال در بین بخش های اقتصادی در کل کشور را طی این بازه زمانی به خود اختصاص داده است.

طی نتایج بدست آمده مشخص شده است که اشتغال در بخش کشاورزی بیشترین مقدار را به خود اختصاص داده و این بخش طی این سالها سیر نزولی داشته و بتدریج جای خود را به بخش های خدمات داده است و بر این اساس می توان برآورد نمود که در 10 سال آینده نیز خدمات بیشترین مقدار اشتغال را در بخش های اقتصادی به خود اختصاص می دهد و نیز کشاورزی به سیر نزولی خود ادامه خواهد داد. در ارتباط با دیگر بخش های اقتصادی در طی بازه زمانی 40

ساله 1385 – 1345) براساس آمارهای منتشره سازمان آمار) روندی ثابت داشته اند ولذا می توان بیان نمود که این ثبات ادامه داشته و جایگاه خود را حفظ می نمایند.

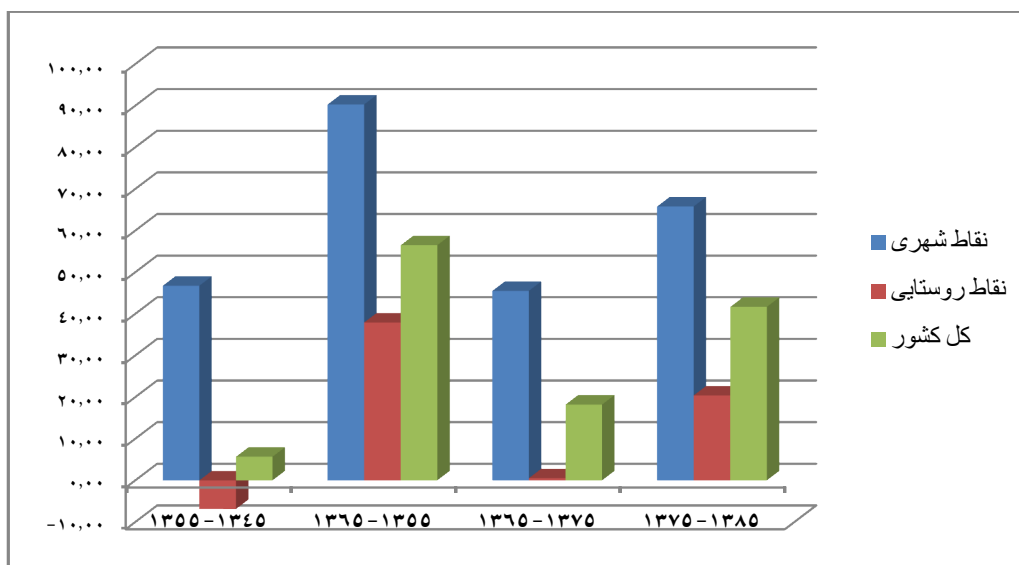

نمودار 1: سهم کل اشتغال از اشتغال بخش های اقتصادی در کل کشور طی سالهای 1385-1345

از بررسی بعمل آمده درمورد رشد خوداشتغالی، در کل کشور طی سالهای 1385 - 1345 به نتایج زیر (جدول 2) دست یافته ایم:

جدول 2: رشد خوداشتغالی شهری و روستایی در کل کشور طی سالهای 1385-1345

ردیف	خوداشتغالی	نقاط شهری	نقاط روستایی	کل کشور
1	1345 - 1355	46.75	-6.89	5.69
2	1355 - 1365	90.29	37.92	56.5
3	1365 - 1375	45.52	0.53	18.22
4	1375 - 1385	65.8	20.4	41.68

نمودار-2 رشد خوداشتغالی شهری و روستایی در کل کشور طی سالهای ۱۳۴۵-۱۳۸۵

آمارهای بدست آمده حاکی از آن است که نرخ رشد خود اشتغالی در کل کشور طی سالهای 1345 - 1355 برابر با 5.69 درصد و در طی سالهای 1355 - 1365 برابر با 56.50 درصد و در طی سال های 1365 - 1375 برابر با 18.22 درصد و طی سال های 1375 - 1385 برابر با 41.68 درصد بوده است. بطوریکه نرخ رشد خود اشتغالی مردان طی سالهای 1345 - 1355 برابر با 8.87 درصد، طی سال 1355 - 1365 برابر با 57.37 درصد، طی سال های 1365 - 1375 برابر با 15.06 و در طی سال های 1375 - 1385 برابر با 39.26 درصد بوده است و همچنین نرخ رشد خود اشتغالی در زنان طی سالهای 1345 - 1355 برابر با 33.90 - درصد کاهش پیدا کرده است و در طی سالهای 1355 - 1365 برابر با 38.63 درصد و در طی سال های 1375 تا 1365 برابر با 91.68 درصد و طی سال های 1385 تا 1375 برابر با 75.45 درصد افزایش رشد داشته است. می توان بیان نمود که خوداشتغالی در قبل از انقلاب اسلامی رشد ناچیزی داشته و در سالهای 1355-1365 این روند رشد پس از انقلاب اسلامی افزایش چشمگیری پیدا نموده است و در سالهای 1375 - 1365 نیز این روند هم چنان در حال افزایش بوده است که در این دوره نرخ رشد خوداشتغالی در زنان افزایش چشمگیری داشته بطوریکه به 91.68 درصد میرسد و در سالهای 1385 - 1375 نیز نرخ رشد خوداشتغالی در کشور رو به افزایش بوده که این افزایش در زنان نسبت به مردان دارای رشد بیشتری بوده است. می توان رشد صعودی خود اشتغالی زنان در کشور را نتیجه تحولات سیاسی، رشد فرهنگی جامعه و از نتایج و دستاوردهای انقلاب اسلامی برشماریم.

رشد خوداشتغالی در نقاط شهری طی سالهای 1345 - 1355 برابر با 46.75 درصد، طی سال های 1355 - 1365 برابر با 90.29 درصد، طی سال های 1375 تا 1365 برابر با 45.54 و طی سال های 1385 تا 1375 برابر با 65.80 درصد بوده است بطوریکه درصد رشد خود اشتغالی مردان در نقاط شهری در این بازه زمانی به ترتیب برابر با 48.79، 94.76، 42.24، 61.02 و همچنین درصد رشد خود اشتغالی زنان در نقاط شهری در این بازه زمانی به ترتیب 16.51، 5.50، 161.03، و 157.21 می باشد. لذا بر اساس نتایج بدست آمده می توان دریافت که میانگین رشد خود اشتغالی در نقاط شهری در این بازه زمانی، در مردان بیش از زنان بوده است.

رشد خود اشتغالی در نقاط روستایی طی سال های 1355 - 1345 برابر با 6.89 - درصد کاهش پیدا کرده است همچنین در طی سال های 1365-1355 برابر با 37.92 درصد و طی سال های 1375 - 1365 برابر با 0.35 درصد و طی سال های 1385 - 1375 بابر با 20.40 درصد افزایش رشد داشته است. بطوری که درصد رشد خود اشتغالی مردان در نقاط روستایی در این بازه زمانی برابر با 4.08، -37.90، 2.98 و 19.49 و همچنین رشد خود اشتغالی زنان در نقاط روستایی در این بازه زمانی به ترتیب 40.20- ، 38.25 ، 67.06 ، 30.32 می باشد.

بنابراین می توان چنین برآورد نمود که نرخ رشد خود اشتغالی در مردان و زنان در نقاط روستایی طی سال های 1355 - 1345 که دوران قبل از انقلاب اسلامی را شامل می شود، منفی بوده و رشدی صورت نگرفته است که این میزان در زنان 10- برابر مردان بوده است.

طی سال های 1365 - 1355 که دوران پیروزی انقلاب اسلامی و دهه اول انقلاب را شامل می شود به میزان چشمگیری خود اشتغالی در نقاط روستایی رشد پیدا کرده است بطوری که این میزان در زنان نسبت به مردان بیشتر بوده و می توان علت آن را رشد فرهنگی جامعه افزایش سطح سواد و آموزش در نقاط روستایی کشور بیان نمود . طی سال های 1375-1365 نرخ رشد خود اشتغالی مردان در نقاط روستایی 2.98- بوده در حالی که در همین بازه زمانی نرخ رشد خود اشتغالی زنان در نقاط روستایی رشد چشمگیری داشته و برابر 67.56 درصد می باشد و در سال های 1385-1375 شاهد رشد خود اشتغالی در مردان و زنان در نقاط روستایی می باشیم. در کل می توان بیان نمود که میانگین نرخ رشد خود اشتغالی زنان در نقاط روستایی طی بازه زمانی 40 ساله 1385 - 1345 بیشتر از مردان بوده است .

بر اساس داده های آماری طی سال های 1355-1345 درصد رشد خود اشتغالی در نقاط شهری بیشتر از نقاط روستایی بوده است، بطوری که در این بازه زمانی خود اشتغالی در نقاط روستایی 6.89- بوده است .

طی سال های 1365-1355 درصد رشد خود اشتغالی در نقاط شهری و روستایی افزایش یافته و این افزایش در نقاط شهری به مراتب بیشتر از نقاط روستایی است. طی سال های 1375 -1365 و همچنین سال های 1385 -1375 بار دیگر شاهد افزایش درصد خود اشتغالی در نقاط شهری و روستایی بوده ایم که این روند در مناطق شهری بیشتر از مناطق روستایی است .

در کل می توان بیان نمود که طی بازه زمانی 40 ساله 1385-1345 میانگین نرخ رشد خود اشتغالی در نقاط شهری بیشتر از نقاط روستایی است .

جدول 3 : مقایسه شاغلان بخش خصوصی، خود اشتغالان و عمومی در کل کشور طی سالهای 1345-1385

بخش	1345	درصد	1355	درصد	1365	درصد	1375	درصد	1385	درصد
شاغلان بخش خصوصی	3,465,301	50.53	4,275,468	48.59	2,719,583	24.64	4,595,132	31.54	7,698,253	37.6
خود اشتغال	2,658,851	38.77	2,810,211	31.92	4,397,897	39.85	5,198,991	35.68	7,365,940	35.97
شاغلان بخش عمومی	734,244	10.71	1,713,741	19.28	3,918,482	35.51	2,777,404	32.79	5,412,151	26.43
جمع	6,858,396	100	8,799,420	100	11,035,962	100	12,571,527	100	20,476,344	100

از مقایسه شاغلان بخش خصوصی، خود شاغلان و عمومی در کل کشور طی سال های 1385 - 1345 بر اساس داده های آماری بدست آمده در جدول 3 می توان بیان نمود که در سال 1345 میزان شاغلان بخش خصوصی به کل اشتغال در کل کشور برابر با 50.53 درصد، میزان خود اشتغالان نسبت به کل اشتغال در کشور برابر با 38.77 درصد و میزان شاغلان بخش عمومی به کل اشتغال کشور برابر با 10.71 درصد است و لذا می توان بیان نمود که اشتغال در بخش خصوصی نسبت به سایر بخش ها بیشترین مقدار را به خود اختصاص داده است و همچنین میزان اشتغال شاغلان بخش عمومی نسبت به سایر بخش ها کمترین میزان را به خود اختصاص داده است .

این روند در سال 1355 به ترتیب در شاغلان بخش خصوصی، خود اشتغالان و شاغلان بخش عمومی برابر است با 48.59 ، 31.94 ، 19.48 درصد که بیشترین بخش اشتغال را شاغلان بخش خصوصی و کمترین میزان اشتغال در بخش عمومی دیده می شود. در طی سال 1365 میزان اشتغال به ترتیب در شاغلان بخش خصوصی، خود شاغلان و شاغلان بخش عمومی برابر است با 24.64 ، 39.85 و 35.51 درصد است . که بیشترین بخش اشتغال را خود شاغلان و کمترین بخش اشتغال را شاغلان بخش خصوصی به خود اختصاص داده اند.

در طی سال 1375 میزان اشتغال به ترتیب در شاغلان بخش خصوصی ، خود شاغلان و شاغلان بخش عمومی به ترتیب برابر با 31.54 ، 35.68 و 32.79 درصد است که بیشترین مقدار اشتغال را خود اشتغالان به خود اختصاص داده اند و در مقابل کمترین اشتغال در شاغلان بخش خصوصی دیده می شود .

طی سال 1385 میزان اشتغال به ترتیب در شاغلان بخش خصوصی، خود اشتغالان و شاغلان بخش عمومی به ترتیب برابر با 37.60 ، 35.97 و 26.23 درصد است که بیشترین میزان اشتغال را شاغلان بخش خصوصی و کمترین میزان اشتغال را شاغلان بخش عمومی به خود اختصاص داده اند. بر اساس جدول 3 میزان اشتغال در بخش خصوصی را می توان به صورت زیر بیان نمود :

طی سال های 1365-1345 میزان اشتغال در بخش خصوصی کاهش داشته است و در سال های 1385 - 1365 شاهد افزایش اشتغال در این بخش هستیم.

همچنین خود اشتغالی در کشور طی سال های 1365 - 1345 کاهش یافته و در سال 1365 خود اشتغالی روبه افزایش بوده و دوباره طی سال های 1385 - 1375 نسبت به قبل نسبتاً کاهش یافته است .

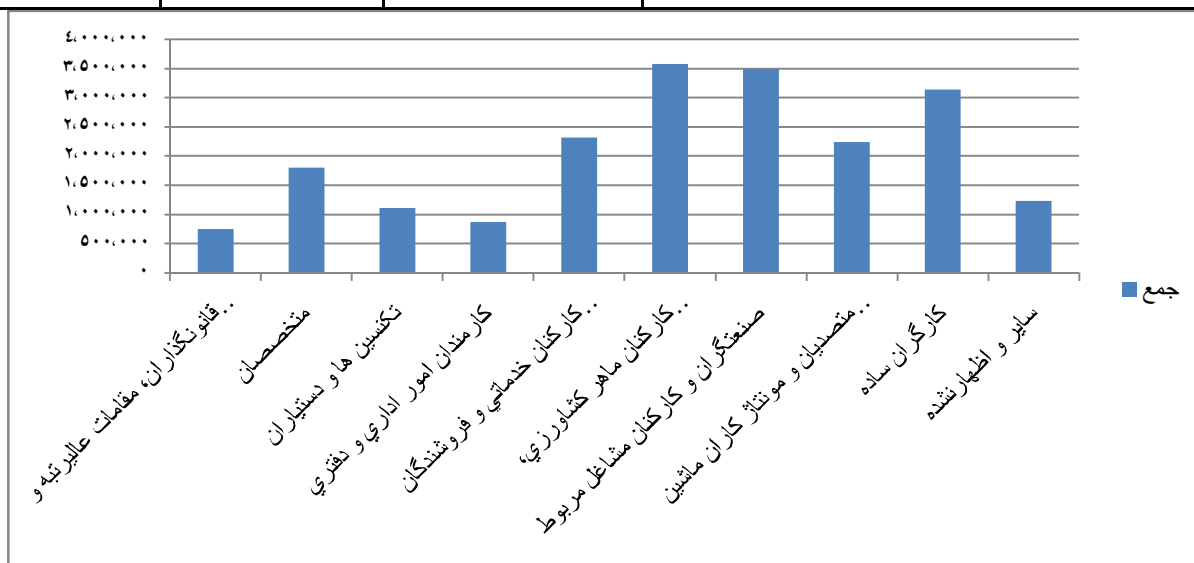
البته در سال 1385 نسبت به 1375 خود اشتغالی برابر با 0.4 درصد افزایش یافته که در کل نسبت به سال های قبل میزان کمتری از اشتغال را به خود اختصاص داده است .

در شاغلان بخش عمومی می توان اینگونه بیان نمود که طی سالهای 1365 - 1345 میزان اشتغال در این بخش افزایش یافته است و از 1385 - 1365 میزان اشتغال در این بخش نسبت به سال های قبل کاهش پیدا نموده است.

جدول 4: نتایج حاصل گروه‌های عمده شغلی سرشماری سال 1390 ایران

ردیف	گروه‌های عمده	زن	مرد	جمع
1	قانونگذاران، مقامات عالی‌رتبه و مدیران	126,169	619,942	746,111
2	متخصصان	810,997	996,065	1,807,062

1,113,835	880,152	233,683	تکنسین ها و دستیاران	3
873,037	623,519	249,518	کارمندان امور اداری و دفتری	4
2,320,913	2,090,447	230,466	کارکنان خدماتی و فروشندگان فروشگاهها و بازارها	5
3,582,909	3,087,215	495,694	کارکنان ماهر کشاورزی، جنگلداری و ماهیگیری	6
3,489,210	3,209,092	280,118	صنعتگران و کارکنان مشاغل مربوط	7
2,245,378	2,208,373	37,005	متصدیان و مونتاژ کاران ماشین الات و دستگاهها و رانندگان وسایل نقلیه	8
3,138,455	3,008,194	130,261	کارگران ساده	9
1,229,964	1,112,318	117,646	سایر و اظهار نشده	10
20,546,874	17,835,317	2,711,557	جمع	

نمودار 3: نتایج حاصل سرشماری سال 1390

ردیف	وضعیت شغلی	زن	مرد	جمع
1	کارفرمایان	37,633	731,274	768,907
2	کارکنان مستقل (خوداشتغالی)	559,512	6,773,809	7,333,321
3	مزد و حقوق بگیران	704,745	5,587,551	6,292,296
4	کارکنان فامیلی بدون مزد	290,899	570,470	861,369
5	کارکنان بخش عمومی	954,353	3,368,348	4,322,701
6	سایر	164,415	803,865	968,280
	جمع	2,711,557	17,835,317	20,546,874

همانطوریکه جدول 5 نشان میدهد جمعیت شاغل کشور براساس سرشماری سال 1390 تعداد 20,546,874 نفر بوده که به نسبت شاغلین سال 1385 (تعداد 20476344 نفر)، رشد آنچنانی نداشته و تقریباً ثابت مانده است.

براساس جدول 5 در سرشماری سال 1390 تعداد 7333321 نفر بطور خوداشتغال مشغول فعالیت بوده اند و همانند اشتغال کل تغییر چندانی نداشته است و از نکات دارای اهمیت سرشماری سال 90 سهم بالای خوداشتغالان از مزدگیران بخش خصوصی در اشتغال کل میباشد که این امر نشان دهنده اهمیت بخش خوداشتغالی در اقتصاد می باشد.

مرحله 2: بیان فرضه های تحقیق و آزمون نمودن فرضه ها

جهت بررسی روابط میان بخش های اصلی اشتغال (خود اشتغالان، اشتغال در بخش خصوصی، اشتغال در بخش عمومی) با استفاده از ابزار همبستگی پیرسون سنجیده میشود.

فرضیه: روند تغییر در درصد هر سهم هر بخش (خود اشتغالان، اشتغال در بخش خصوصی، اشتغال در بخش عمومی) در بازه زمانی 1390-1345 تصادفی می باشد.

جهت آزمون کردن تصادفی بودن یک سری، از آزمون ران تست استفاده می نمایم. این آزمون می تواند در تحلیل روند برنامه ای تغییر مسیر اشتغال به ما کمک نماید.

جدول 6: نتایج بدست آمده از آزمون ران تست

شاغلان بخش عمومی	خود اشتغالان	شاغلان بخش خصوصی	شرح
۲۶.۴۳	۳۵.۹۷	۳۷.۶۰	مقدار سنجش آزمون Test Value
۲	۵	۳	تعداد دو ها Number of Runs
-۰.۹۸۲	۱.۲۰۰	.۰۰۰	Z
.۳۲۶	.۲۳۰	۱.۰۰۰	سطح معناداری Asymp. Sig. (۲-tailed)

با توجه به داده های خروجی آزمون ران تست جدول 6 سطح معنی داری در هر سه گروه بیش از ۰.۰۵ می باشد لذا فرض صفر رد نمی گردید و می توان ادعا نمود روند تغییرات تصادفی می باشد. حال برای تحلیل و ارائه برنامه کاربردی نیاز به کشف روابط میان بخش های مختلف اشتغال می باشد. لذا در ادامه به آزمون همبستگی میان عوامل می پردازیم.

فرضیه: رشد خود اشتغالی سبب کاهش اشتغال در بخش اشتغال عمومی می گردد.

این فرضیه با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون بررسی گردید و نتایج جدول ۷ بدست آمده است.

با توجه به این خروجی ها می توان نتیجه گرفت: تغییر در سهم خود اشتغالان با تغییر در میزان سهم بخش عمومی رابطه ای مثبت دارد ولی با عنایت به سطح معنی داری بدست آمده نمی توان نظر قابل اتکایی ارائه نمود.

جدول 7: نتایج بدست آمده از آزمون همبستگی میان خود اشتغالی - شاغلان بخش عمومی

شاغلان بخش عمومی	خود اشتغالی	شرح
.۳۰۳	۱	Pearson Correlation خود اشتغالی
.۶۲۰		Sig. (۲-tailed)
۶	۶	N
۱	.۳۰۳	Pearson Correlation شاغلان بخش عمومی
	.۶۲۰	Sig. (۲-tailed)
۶	۶	N

فرضیه: رشد سهم بخش خصوصی از اشتغال کل سبب کاهش سهم اشتغال در بخش عمومی می گردد.
 به منظور بررسی روابط میان شاغلان بخش خصوصی و شاغلان بخش عمومی در بازه زمانی تعیین شده از همبستگی پیرسون استفاده می نمایم. جدول ۸ نشان دهنده خروجی آزمون می باشد که با نرم افزار ۱۹ spss تحلیل گردیده است
 جدول 8: نتایج بدست آمده از آزمون همبستگی میان شاغلان بخش خصوصی - شاغلان

بخش عمومی

شاغلان بخش خصوصی	شاغلان بخش عمومی	شرح
-.۹۶۳**	۱	Pearson Correlation شاغلان بخش عمومی
.۰۰۸		Sig. (۲-tailed)
۶	۶	N
۱	-.۹۶۳**	Pearson Correlation شاغلان بخش خصوصی
	.۰۰۸	Sig. (۲-tailed)
۶	۶	N

همانگونه که مشاهده می گردد رابطه بین این دو بخش منفی بوده و میتوان بیان نمود بالا رفتن سهم اشتغال بخش عمومی سبب کاهش اشتغال در بخش عمومی شده است.

مرحله 3: پیش بینی آینده:

فرضیه: بخش کشاورزی در سال 1395 بیشترین سهم از اشتغال کشور را دارد.
 برای پیش بینی سال 1395 از نرم افزار 19 spss و استفاده از ابزار forecasting (یکی از روشهای سری زمانی) استفاده شده و بخشهای اقتصادی 1390-1345 وارد مدل فوق و با اطمینان 95 درصد اعداد جدول ذیل پیش بینی شده است.

جدول 9: سهم خوداشتغالی از اشتغال بخش های اقتصادی در کل کشور طی سالهای 1345-1385

ردیف	سهم خود اشتغالی از اشتغال بخش های اقتصادی	1345	1355	1365	1375	1385	1395
1	کشاورزی	1,795,302	1,705,756	2,315,039	2,181,705	2,383,598	2,323,880
2	استخراج معدن	794	1,068	1,207	4,091	4,551	4,551
3	صنعت	305,312	307,722	439,393	644,259	876,475	876,470

885,462	885,527	469,905	388,517	99,057	39,653	ساختمان	4
5,529	5,538	4,338	4,188	469	718	آب و برق	5
1,664,498	1,664,507	1,135,975	610,776	432,602	348,701	هتل ، رستوران و مشاغل عمده فروشی و خرده فروشی	6
1,052,894	1,052,924	498,156	336,861	147,624	51,764	حمل و نقل	7
380,896	393,580	202,396	216,300	112,150	105,072	خدمات مالی، بیمه ،شخصی، ملکی و اجتماعی	8
85,698	99,240	58,166	85,616	3,763	11,535	مشاغل اظهار نشده	9
7,279,878	7,365,940	5,198,991	4,397,897	2,810,211	2,658,851	کل	

براساس برآورد انجام شده مشخص می گردد باتوجه به ثابت بودن اشتغال کل ونرخ روند سرشماری مشاغل در سالهای 1385 و 1390 تعداد خوداشتغالان باحفظ سهم فعلی حدود 7279878 خواهند بود .

4- بحث و نتیجه گیری :

هدف از گرد آوری این مقاله بررسی میزان خود اشتغالی در مناطق و همچنین بخش های مختلف اقتصادی در کل کشور طی بازه زمانی 45 ساله 1390 – 1345 بوده است. چرا که خود اشتغالی یکی از مهمترین موضوعات مورد بحث در اقتصاد کشورهای در حال توسعه می باشد. مرور ادبیات موضوعی مربوط به تحقیق حاضر نشان داده است خوداشتغالی سهم بسیار مهمی از اشتغال کشور را به خود تخصیص داده و می طلبد برنامه ریزان بخش اشتغال در این زمینه سیاستها و روش های حمایتی خاصی تدوین تا شاغلین در این بخش بتوانند ضمن درک امنیت شغلی، در تولید ناخالص ملی موثر و معضل اشتغال نیز مرتفع گردیده و یا کاهش یابد.

بنابراین نتایج ذیل از مطالعه حاضر حاصل گردیده است :

- 1- روند تغییر در سهم هر بخش از بخش های سه گانه اشتغال (خود اشتغالان، اشتغال در بخش خصوصی، اشتغال در بخش عمومی) روندی یکسان و مبتنی بر برنامه نمی باشد. سرانه ایجاد اشتغال در خود اشتغالی بسیار پایین تر از سرانه در بخش عمومی می باشد همچنین طبق اصل 44 قانون اساسی کشور باید به سمت خصوصی سازی پیش رود و از سهم اشتغال در بخش عمومی کاسته شود. لذا تدوین برنامه ای دقیق برای جهت دهی به سهم هر بخش در اشتغال کشور بسیار حائز اهمیت می باشد.
- 2- کاهش تصدی گری بخش های دولتی در اقتصاد سبب افزایش سهم بخش های خصوصی می گردد.
- 3- طی بازه زمانی 40 ساله 1385 - 1345 کشاورزی بیشترین سهم از خود اشتغالی در بخش های اقتصادی در کشور را به خود اختصاص داده و سهم این بخش در این بازه زمانی روندی نزولی داشته است. به طوری که از 62.57 درصد در سال 1345 به 32.36 درصد در سال 1385 رسیده و در سالهای آتی همچنان سهم این بخش کاهش می یابد. این مطلب بیانگر پراکندگی خود اشتغالی در سایر بخش های اقتصادی است و از طرفی رشد شهر نشینی و کاهش سهم خود اشتغالان روستایی را نشان می دهد. لذا این بخش نیازمند حمایت بیشتر از سوی دولت می باشد تا با کمک هایی از قبیل تسهیل بیمه محصولات کشاورزی، تسهیلات ارزان قیمت، کنترل واردات محصولات کشاورزی و ... خود اشتغالی در این بخش سیری صعودی را در پیش گیرد.
- 4- بخش هتل و رستوران و مشاغل عمده فروشی و خرده فروشی در بین بخش های اقتصادی در طی بازه زمانی 45 ساله 1390- 1345 پس از بخش کشاورزی قرار داشته و جایگاه دوم در خود اشتغالی را به خود اختصاص

- داده است این بخش طی این بازه روندی صعودی داشته بصورتی که می توان پیش بینی نمود که طی 10 سال بعد، جایگاه اول در خود اشتغالی در بین بخش های اقتصادی در کل کشور را به خود اختصاص دهد .
- 5- حمل و نقل و ساختمان در بازه زمانی مورد مطالعه روندی صعودی داشته و از 5.25 درصد در سال 1355 به 14.29 درصد در سال 1385 رسیده است که می توان نتیجه گرفت بخش حمل و نقل و ساختمان در کشور در حال توسعه و گسترش می باشد و در پیش بینی آتی صورت گرفته سهم این بخش افزایش می یابد.
- 6- صنعت در طی بازه زمانی 45 ساله روند ثابتی نداشته و بر اساس مشاهده وضعیت خود اشتغالی در بخش صنعت می توان پیش بینی نمود که در 10 سال بعد این نوسانات همچنان ادامه یابد . این بخش نیازمند برقراری ثبات میباشد.
- 7- خدمات مالی ، بیمه ، ملکی ، شخصی و اجتماعی و مشاغل اظهار نشده سهم ناچیزی از خود اشتغالی در بخش های اقتصادی در کل کشور را طی بازه زمانی 1390 - 1345 به خود اختصاص داده اند، ولی با این وجود سیر صعودی را دنبال نموده پیش بینی می شود طی سال های آتی ، با ایجاد فضای حمایتی از این بخش ها میزان خود اشتغالی افزایش پیدا نماید.
- 8- دو بخش آب و برق و استخراج معدن طی بازه زمانی 45 ساله کمترین میزان خود اشتغالی در بخش های اقتصادی را در کل کشور به خود اختصاص داده اند این دو بخش از بخش هایی می باشند که توسط دولت اداره شده و زیر نظر دولت قرار دارند و به دلیل ساختار زیر بنائی، میزان خود اشتغالی در این بخش ها کمتر از سایر بخش های اقتصادی می باشد. دولت با ایجاد برنامه ریزی های بلند مدت و واگذاری برخی از مشاغل موجود در این دو بخش به افراد جامعه می تواند میزان خود اشتغالی در این دو بخش را در سال های آینده بالا ببرد .
- باتوجه به بررسی های بعمل آمده در این تحقیق، پیشنهادات ذیل ارائه میگردد:**

- فرهنگ سازی در زمینه خود اشتغالی در مناطق مختلف کشور و همچنین بخش های مختلف اقتصادی در سطح کشور
- تدوین استاندارد های لازم جهت ایجاد مشاغل خرد در بخش های مختلف اقتصادی و همچنین مناطق مختلف در سطح کشور
- تدوین سیاست ها، خط مشی ها و اهداف راهبردی در جهت افزایش میزان خود اشتغالی در بخش های مختلف اقتصادی
- ایجاد زیر ساخت های مورد نیاز در جهت اشتغال خرد در جامعه و بخش های مختلف اقتصادی در کل کشور
- بهره مندی از خوسه های تولید جهت پایدارسازی مشاغل خوداشتغالی
- به محققین که علاقمند تحقیق در این بخش میباشند توصیه میشود تجربه دیگر کشورها رادرخصوص نحوه ساماندهی، حمایت های مالی وسایر حمایت ها را مورد بررسی تطبیقی قرارداده تا زمینه لازم جهت استفاده از آن درکشور مهیا شود.

منابع و ماخذ :

- 1- زمانیان، غلامرضا و همکاران (1389)، بررسی روند خود اشتغالی در استان سیستان و بلوچستان طی سال‌های 1375 تا 1385، دفتر مطالعات اقتصادی.
- 2- عبادی بشیر، مقصود (1390)، بررسی حقوقی بیمه محصولات کشاورزی، فصلنامه صنعت بیمه، شماره 24، صص 157-186.
- 3- عسگری، محمود (1387)، چگونگی رقابتی کردن بنگاه‌های کوچک و متوسط در راستای توسعه صادرات، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.
- 4- مرکز آمار ایران. نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال‌های 1335.
- 5- سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور. خلاصه برنامه عمرانی چهارم، قسمت اول کلیات اقتصادی، فصل سوم، برنامه عمرانی پنجم کشور و فصل چهارم.
- 6- Berger, A. N., Black, L. K. (2011). Bank size, lending technologies, and small business finance. *Journal of Banking & Finance*, 35(3), 724-735. Elsevier B.V. doi:10.1016/j.jbankfin.2010.09.004.
- 7- Dearman, D. (2012). Factors Influencing Managers' Decisions to Prepare a Business Plan. Available at SSRN 2133100.
- 8- Ongori, H., Migiro, S.O. (2010). Information and communication technologies adoption in SMEs: literature review. *Journal of Chinese Entrepreneurship*, 2(1), 93-104.
- 9- Romero, I., Juan, A., Roman, M. (2012). Self-employment and innovation. Exploring the determinants of innovative behavior in small businesses, *Research Policy* 41 (2012) 178–189.
- 10- Sokolyk, T., Bradford, W. (2012). Ownership Structure and Performance of Closely Held Young Firms. Available at SSRN 2133205.